3560

7992

SPRAWOZDANIE

O STOSUNKACH ZDROWOTNYCH

MIASTA PODGÓRZA

W ROKU 1913.

NAKŁADEM MAGISTRATU M. PODGÓRZA.
Z DRUKARNI HERMANA i SKI W PODGÓRZU.

SPRAWOZDANIE

O STOSUNKACH ZDROWOTNYCH

MIASTA PODGÓRZA

W ROKU 1913.

NAKŁADEM MAGISTRATU M. PODGÓRZA.
Z DRUKARNI HERMANA I SKI W PODGÓRZU.

SPRAWOZDANIE
o stosunkach zdrowotnych miasta Podgórza w roku 1913.

Miasto Podgórze zajmuje przestrzeń około 570 hektarów. Na przestrzeni tej, zabudowanej w jednej czwartej części stoi 639 domów. Ruch budowlany w r. 1913 był bardzo słaby z powodu ogólnej depresyi finansowej; nowych domów przybyło zaledwie 10.

Bezwzględnie ściśłej liczby ludności podać nie można z powodu bardzo ożywionego ruchu pomiędzy Podgórzem a Krakowem, na podstawie jednak ostatniego spisu ludności, naturalnego przyrostu i zgłoszeń meldunkowych przyjąć należy, że liczba ludności przekracza nieco 24.000.

Przyrost ludności.

W r. 1913 urodziło się:

ogółem	693	w tem	chłopców	366	dziewcząt	327
W tem żywo urodzonych	665	„	„	352	„	313
„ nieżywo „	28	„	„	14	„	14
„ ślubnych	635	„	„	342	„	293
„ nieślubnych	58	„	„	24	„	34
między nieżywo urodzonemi:						
było nieślubnych	4	„	„	2	„	2

Z zestawienia powyższego wynika, że przyrost ludności z powodu urodzin wynosił 27·5 na 1000 mieszkańców.

Śmiertelność.

Zmarło ogółem 454, w tem płci męskiej 258 żeńskiej 196. Wedle wieku przedstawia się śmiertelność następująco:

w 1 miesiącu życia;			49	płci męsk.		29	płci żeńsk.	20
w 1 roku	„		144	„	„	83	„ „	61
od urodzenia do 5 r. życia			235	„	„	130	„ „	105
„ 5 r. życia	„	15	22	„	„	12	„ „	10
„ 15	„	„ 30	„ 32	„	„	23	„ „	9
„ 30	„	„ 50	„ 60	„	„	40	„ „	20
„ 50	„	„ 70	„ 56	„	„	32	„ „	24
„ 70	„	„ 80	„ 27	„	„	13	„ „	14
„ 80	„	„ 90	„ 20	„	„	8	„ „	12
„ 90	„	„100	„ 2	„	„	—	„ „	2

Wedle przyczyny śmierci:

Brak sił żywotnych	38	płci męsk.		22	płci żeńsk.	16
Gruźlica	93	„	„	63	„ „	30
Zapalenie płuc	72	„	„	41	„ „	31
Inne choroby płucne	20	„	„	14	„ „	6
Choroby serca i naczyń	34	„	„	17	„ „	17
„ nerek	16	„	„	11	„ „	5
„ żołądka i jelit	26	„	„	12	„ „	14
„ mózgu i rdzenia	33	„	„	18	„ „	15
Nowotwory	25	„	„	12	„ „	13
Uwiąd starczy	31	„	„	13	„ „	18
Ostry nieżyt żołądka i jelit	27	„	„	15	„ „	12
Płonica	13	„	„	7	„ „	6
Tyfus plamisty	1	„	„	—	„ „	1
Ropnica i pozocznica	5	„	„	1	„ „	4
Nieszczęśliwe wypadki	8	„	„	6	„ „	2
Inne	12	„	„	6	„ „	6

Do zestawień tych dodaję jeszcze kilka szczegółowych zestawień, celem bliższych wyjaśnień i tak:

na **gruźlicę** zmarło ogółem 93 a więc 20% ogólnej liczby wypadków śmierci;

Wedle wieku:

od urodzenia	do	5	r. życia	25	płci męsk.	17	płci żeńsk.	8
„ 5	„	15	„	8	„ „	4	„ „	4
„ 15	„	30	„	18	„ „	13	„ „	5
„ 30	„	50	„	23	„ „	17	„ „	6
„ 50	„	70	„	16	„ „	10	„ „	6
„ 70	„	80	„	3	„ „	2	„ „	1

na **choroby zakaźne** zmarło:
ogółem 14 płci męsk. 7 płci żeńsk. 7

z powodu **nieszczęśliwych wypadków** zmarło:
ogółem 8 płci męsk. 6 płci żeńsk. 2
w tem 2 samobójstwa (rzucenie się pod pociąg i otrucie fosforem)
1 morderstwo (zastrzelenie)
1 zabójstwo (przebicie nożem w piersi)
2 utonięcia (w Wiśle)
1 oparzenie
1 porzucenie dziecka

W szpitalach krakowskich zmarło mieszkańców Podgórza
ogółem 84 płci męsk. 60 płci żeńsk. 24
w wieku od 5 dni do 86 lat.

Przyjmując liczbę ludności na okrągło 24.000 oraz uwzględniając kilkanaście osób obcych w Podgórzu zmarłych, wynosi śmiertelność 18 na 1000 mieszkańców.

Porównując wykazany powyżej 18‰ śmiertelności z wykazami centralnego biura statystycznego w Wiedniu widzimy, że procent ten należy do najniższych nietylko w Galicyi, ale do najniższych w państwie austryackiem.

A dodać muszę, że cyfry wykazane są bezwzględnie ścisłe gdyż uwzględniono 84 mieszkańców Podgórza zmarłych w szpitalach krakowskich na podstawie szczegółowych wyciągów z ksiąg Miejskiego Urzędu Zdrowia w Krakowie. Bez uwzględnienia zmarłych w szpitalach krakowskich śmiertelność wynosiłaby 15‰

A jednak przeglądając powyżej umieszczone zestawienia wi-

dzimy, że śmiertelność w naszem mieście mogłaby być znacznie niższą. Przedewszystkiem uderza niezwykle wysoka śmiertelność w 1 roku życia, bo aż 144 na 454, a więc prawie trzecia część wszystkich zmarłych. Jako przyczyny śmierci figurują tu: brak sił żywotnych, choroby płuc oraz nieżyty przewodu pokarmowego. Wśród 144 dzieci zmarłych w 1 r. życia było 39 karmionych sztucznie — i te zmarły przeważnie z powodu nieżytów przewodu pokarmowego. Karmieniu sztucznemu dzieci trudno zapobiec, gdyż dzieci to przeważnie z sfer robotniczych, których matki dla chleba idą na cały dzień do pracy, a dzieci z flaszką przeważnie na opiece starszego nieletniego rodzeństwa w domu zostawiają. Trudno też zapobiec na razie rodzeniu się dzieci niezdrowych do życia, gdyż nastąpić to może dopiero z poprawą ogólnego dobrobytu i ochrony ciężarnych, a takich zmarłych mamy również poważną cyfrę 38. Razem dopiero połowa. Druga połowa to dzieci przeważnie ludzi ubogich, u których znaczną śmiertelność powodują złe stosunki materyalne, liche mieszkanie, brak opieki i starania, na co wszystko w znacznym stopniu wpłynął wyjątkowy brak pracy. Podnieść jednak muszę, że wybitną rolę gra tu także karygodne niedbalstwo rodziców, gdyż w kilkunastu wypadkach stwierdziłem zupełny brak pomocy lekarskiej, a to już nie da się usprawiedliwić w Podgórzu Rodziny robotników są ubezpieczone w Kasie chorych, a wszystkim ubogim lekarze miejscy udzielają z całą gotowością bezpłatnej porady lekarskiej gmina zaś pokrywa koszta środków leczniczych. Cyfry śmiertelności od ukończonego 1. do ukończonego 5 roku życia są także zbyt wysokie, bo wynoszą 91 ogólnej liczby zmarłych przeważna część z tej liczby to dzieci w 2-gim roku życia, do których zastosować można te same uwagi, co do dzieci w 1 r. ż. Śmiertelność powyżej 2-go aż do 30 roku życia jest bardzo nizka. Pomiędzy 30 a 50 rokiem wzmagą się nieznacznie aby następnie znowu spadać 49 zmarłych powyżej 70 roku życia tj. ponad 10% ogólnej liczby, świadczy nawet o długowieczności mieszkańców po przebyciu krytycznego wieku dziecięcego. Ilość zmarłych z powodu gruźlicy (20%) jest niższą od przeciętnego w miastach.

W tym kierunku prócz uświadamiania przy każdej sposobności

mieszkańców, zrobiliśmy znaczny krok naprzód, gdyż w ubiegłym roku zaprowadziliśmy przymusową dezynfekcyę po gruźlicy poczem owoców jednak dopiero w przyszłości spodziewać się możemy. Wielkie znaczenie miałoby tutakże oczyszczanie mieszkań po wyprowadzeniu się ludzi chorych na gruźlicę, czego mogliby pp. właściciele domów i pp. lekarze przypilnować.

Śmiertelność z powodu chorób zakaźnych była w ubiegłym roku i w ogóle nizka i niższa jak w latach poprzednich.

Śmiertelność wśród dzieci będących na wychowaniu była również nieznaczną, jak widać ścisła kontrola tych dzieci zaprowadzona od lat kilku wydała bardzo dobre owoce. Wspomnieć tu jeszcze muszę o chorobie w miesiącach letnich u dzieci t. j. ostrym nieżycie żołądka i jelit. Zabrała ona mniej dzieci jak w latach poprzednich, bo tylko 27 wśród tego 13 sztucznie karmionych a tylko jedno będące na wychowaniu.

W końcu dodać muszę, iż można mieć uzasadnioną nadzieję, iż procent śmiertelności znacznie zmaleje z chwilą wykończenia kanalizacyi i wodociągów, które to dwie tak ważne dla poprawy warunków hygienicznych sprawy właśnie są w toku budowy.

Choroby zakaźne.

Zachorowało ogółem:

na płonicę	49	wyzdrowiało	33	zmarło	13	pozostaje w leczeniu	3
„ odrę	36	„	36	„	—	„	„	—
„ błonicę	9	„	9	„	—	„	„	—
„ dur plamisty	1	„	—	„	1	„	„	—
„ „brzuszny	2	„	2	„	—	„	„	—
„ krztusiec	14	„	14	„	—	„	„	—
„ jaglicę	5	„	5	„	—	„	„	—

Na pierwszem miejscu wśród chorób zakaźnych stoi płonica, ta nieszczęsna choroba wieku dziecięcego, która jak wszędzie zresztą, tak i u nas od lat szeregu ustawicznie grasuje. Jeżeli weźniemy pod uwagę, że w ubiegłym roku choroba ta w najbliższej okolicy Podgórza występowała z niezwykłem nasileniem, to dla naszego miasta okazała się łaskawszą jak po inne lata, a co więcej nie pojawiła się w charakterze epidemicznym. Wypadki były

sporadyczne w najrozmaitszych punktach miasta i w ciągu całego roku, a tylko w jednym domu pojawiła stę równocześnie w dwóch mieszkaniach. W każdym wypadku natychmiast po pojawieniu się zarządzano wszystkie środki wskazane, aby przeszkodzić rozszerzeniu się choroby, a po ukończeniu choroby przeprowadzono jak najściślejszą dezynfekcyę. Przy tej sposobności nadmieniam, że miasto posiada dla celów dezynfekcyjnych 4 aparaty formalinowe i jeden parowy, które doprowadzone do należytego stanu funkcyonują doskonale.

Błonica pokazywała się sporadycznie jak zawsze i wszędzie, ogólna ilość bardzo niska. Nasilenie odry, która każdego roku u nas występuje było również bardzo słabe.— Jedyny wypadek tyfusu plamistego pojawił się u służącej przy ul. Krakusa. Bardzo szczegółowe dochodzenie nie zdołało sprawdzić źródła zakażenia. Chorą oddano do szpitala św. Łazarza, gdzie umarła, a w mieszkaniu przeprowadzono jak najściślejszą dezynfekcyę, mieszkańców domu poddano obserwacyi. Na szczęście skończyło się na tym jednym wypadku.—

Obydwa wypadki tyfusu brzusznego zaszły u robotników zajętych przy obwałowaniu Wisły.

Krztusiec jak corocznie pojawił się w jesieni, nie przybrał jednak większych rozmiarów.

Wypadki jaglicy kontrolowano ściśle a w każdym poszczególnym wypadku, pouczano chorego i otoczenie o zaraźliwości choroby i o środkach zapobiegawczych.—

Omawiając choroby zakaźne wspomnieć muszę, iż przeprowadziliśmy w znacznych rozmiarach przygotowania na pojawienie się cholery, która w tym roku do Galicyi zawitała. Komisya sanitarna w porozumieniu z władzami rządowemi i wojskowemi, uczyniła wszystko, aby ta choroba gdyby już nieszczęśliwym zbiegiem okoliczności do nas zawitała, zastała nas przygotowanych.

W tym celu przeprowadzono rewizyę sanitarną w całem mieście, doprowadzono do możliwego porządku place i ulice publiczne oraz domy i podwórza prywatne, odnowiono szpital choleryczny i dom izolacyjny, przeprowadzono ścisłe rewizye środków żywności, oraz poddawano ścisłej obserwacyi osoby przybyłe z okolic nawiedzonych cholerą.—

Szczepienie.

Szczepienie odbyło się w czerwcu i w lipcu.

zaszczepiono dzieci	686
rewakcyonowane	658
Razem	1344

Prócz tego w początkach września zaszczepiono 18 dzieci świeżo zapisanych do szkoły, u których rewizya przeprowadzona wykazała, ze nie były wcale szczepione. —

Wodociągi i kanały.

Rok 1913 powinien być złotemi zgłoskami napisany w kronikach miasta. Po zawarciu w. r. 1912 umowy z Krakowem co do wprowadzenia wody z wodociągu krakowskiego do Podgórza, zabrano się raźno do wprowadzenia umowy w czyn — tak, że do końca grudnia ubiegłego roku połączono w Podgórzu 230 domów z wodociągiem. W ten sposób usunięto już w części a w najbliższych latach zupełnie usunięty zostanie dotkliwy brak dobrej wody do picia.

Dnia 14 lipca ubiegłego roku na mocy uchwały Rady miejskiej rozpoczęto budowę normalnej nowoczesnej kanalizacyi, po koniec roku wykonano 2100 metrów bieżących.

Jeżeli dalsza budowa wodociągów i kanałów tak intenzywnie będzie postępować, przybędą wkrótce dwa czynniki, które dopiero umożliwią nam postawienie stosunków sanitarnych na tej wyżynie, na jakiej w społeczeństwach kulturalnych stać powinny.

Szkoły.

Miasto posiada 13 szkół, pomieszczonych w 7 budynkach szkolnych o 63 klasach. W roku szkolnym 1912|13 uczęszczało do szkół dzieci 3608, chłopców 1637, dziewcząt 1971.

Lekarze miejscy pełnili także służbę lekarzy szkolnych. Odwiedzali regularnie wszystkie szkoły, badali zdrowotność dzieci szkolnych, i w razie nagłej potrzeby udzielają pomocy lekarskiej.

Na początku każdego półrocza przeprowadzono szczegółową rewizyę wszystkich dzieci szkolnych. Rewizye te wykazywały

na ogół dość dobrą zdrowotność wśród dzieci szkolnych, zaledwie po kilkanaście niezaraźliwych chorób ocznych i skó nych, natomiast znacznie więcej dzieci niedokrewnych i skrofulicznych.

W ciągu feryi wakacyjnych przeprowadzono w budynkach szkolnych bardzo rozległe adaptacye, a co najważniejsze połączono wszystkie budynki szkolne z wodociągiem przez co dostarczono dzieciom zdrowej wody do picia, a służbie dano możność utrzymania większej czystości w budynkach szkolnych.

W szkole wydziałowej żeńskiej 5-cio klasowej imienia H. Sienkiewicza zaprowadzono w ubiegłym roku naukę gotowania. W tym celu przerobiono jedną ze sal szkolnych na kuchnię z nowoczesnem urządzeniem. Z nauki korzystały dziewczęta z dwóch najwyższych klas z wielkiem zajęciem i dodatnim wynikiem. — W szkole tej w najwyższej klasie udzielałem nauki hygieny przez 2 godziny tygodniowo.

Dla wszystkich szkół sprawiono apteczki podręczne w celu udzielania pierwszej pomocy w razie skaleczeń lub w nagłych wypadkach zasłabnięć.

W czasie feryi wakacyjnych badałem stan zdrowia uczniów należących do korpusu wakacyjnego. Wynik z końcem wakacyi był bardzo dodatni.

Badanie środków żywności.

Wszystkie zakłady zaopatrujące ludność naszego miasta w żywność, jakoto: piekarnie, jatki, masarnie, mleczarnie, handle wiktuałów owocarnie, kawiarnie, restauracye, szynkownie, fabryki wody sodowej itd. zwiedzałem szczegółowo kilkakrotnie w ciągu roku i czuwałem nad czystością lokali, naczyń i środków żywności oraz dobrocią tych ostatnich, polecając bezzwłocznie usuwać spostrzeżone usterki. — Znacznie przyczyniło się do utrzymania czystości zaprowadzenie wodociągów we fabrykach wody sodowej oraz prawie we wszystkich piekarniach i wyszynkach.

Regula nie 2 razy tygodniowo przeprowadzono rewizye na targach, przez co przyzwyczajono dostawców okolicznych do dostarczania środków żywności tylko w dobrym gatunku.

Funkcye komisarza targowego pełnił wzorowo i ze znajo-

mością rzeczy komisarz Magistratu p. Stefan Paleczny.

Środki żywności nienadające się do użytku konfiskowano bezwzględnie. I tak skonfiskowano:

9 blaszanek mleka
3 „ śmietanki
46 jaj zepsutych
8 koszy wędlin zepsutych
9 „ owoców niedojrzałych
9 paczek śledzi zepsutych
1 pudło cukierków brudnych
2 kosze pieczywa.
45 syfonów wody sodowej

prócz tego w 6 przypadkach większych przekroczeń odstąpiono c. k. Sądowi do ukarania.

Dział weterynarski.

W r. 1913 nie było w Podgórzu zarazy u zwierząt, z wyjątkiem 5-ciu sporadycznych wypadków wścieklizny u psów.

W wypadkach tych zostały 4 osoby pokąsane; odesłano je do zakładu szczepienia ochronnego przeciw wodowstrętowi w Krakowie.

W rzeźni miejskiej skonstantowano;
u bydła rogatego:

3 wypadki gruźlicy ogólnej
5 „ gruźlicy płucnej i opłucnej
10 „ gruźlicy płucnej

z tego 3 sztuki zostały zniszczone, a 5 sztuk przesłano do sterylizacyi
u świń;
21 wypadków wągrzycy
z tego 10 sztuk uiszczono, a 11 sztuk przesłano do sterylizacyi.

Nadto skonstatowano u 37 sztuk zwierząt motylicę wątroby. Wszystkie te wątroby zostały zniszczone.—

Z inicyatywy Prezydyum Magistratu zwołano w r. 1913 4 razy ankiety, na których wezwani rzeźnicy zmuszeni zostali do zredukowania cen mięsa.

Funkcye weterynarza miejskiego pełnił p. Marek Kaczkowski.

Komisya sanitarna.

Nad wszystkiemi sprawami mającemi związek ze stosunkami zdrowotnemi w mieście czuwała komisya sanitarna.

W skład komisyi wchodzili z łona Rady miejskiej: pp. Dr. Aronsohn Samuel jako przewodniczący, Dr. Bobrowski Emil, Dr. Keppler Paweł, Łuczko Karol, Matula Dyonizy, Mossoczy Władysław; z poza Rady miejskiej: pp. Dr. Glassner Roman, Dr. Piórko Adam oraz lekarze miejscy Dr. Pisek Henryk, Dr. Służewski Kazimierz. Funkcyę sekretarza komisyi pełnił komisarz p. Stefan Paleczny.

Komisya sanitarna odbyła w r. 1913, 6 posiedzeń, na których przeprowadzono dyskusyę nad sprawozdaniami naczelnego lekarza zastanawiano się nad sprawami dążącemi do poprawy stosunków sanitarnych w mieście i przygotowywano wnioski na Radę miejską.

Podgórze, w styczniu 1914 roku.

Dr. KAZIMIERZ SŁUŻEWSKI
naczelny lekarz miejski.